

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง ผู้คนต่างมุ่งหวังในการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง เพิกเฉยต่อส่วนรวมไม่ช่วยกันรักษาสমบัติ สิ่งของ สถานที่ที่เป็นทรัพย์สินสาธารณะหรือแม้กระทั่งการไม่สนใจรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาส่วนรวมและเฉยชากับเหตุการณ์ที่ไม่กระทบถึงตนเองแสดงถึงการขาดจิตสำนึกสาธารณะ ลักษณะของบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะรู้จักการเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มจะคำนึงประโยชน์ส่วนรวมมีการใช้ของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบมีการดูแลรักษาสমบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้และมีการเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น^๑ ดังนั้นจึงควรปลูกฝัง ส่งเสริมและพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะให้มากยิ่งขึ้นในสังคมไทย เพราะจิตสำนึกสาธารณะเป็นเรื่องของจิตใจเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคลที่เกิดขึ้นได้และเกิดขึ้นโดยการเรียนรู้จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุดหรือหมดหายไป คนที่มีจิตสำนึกที่ดีด้านใดจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกของตนและใช้จิตสำนึกด้านนั้น ๆ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่าง ๆ ตามมา^๒

ในการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะนั้น ควรทำการปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก สู่วัยรุ่น จนถึงวัยผู้ใหญ่ ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการมีจิตสำนึกสาธารณะ ของเด็กและเยาวชนไทยซึ่งผู้วิจัย ถือว่าเด็กและเยาวชนมีความสำคัญเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต พบว่า เด็กและเยาวชนหรือนักเรียนในช่วงชั้นนี้ขาดจิตสำนึกสาธารณะหลายด้าน อาทิ ไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน เพื่อส่วนรวมไม่ให้ความช่วยเหลือเพื่อน ทำลายสาธารณะสมบัติ

^๑ ชาย โพธิ์สิตาและคณะ, การศึกษาจิตสำนึกของคนไทยต่อสาธารณะ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).

^๒ สมพงษ์ สิงหะพล, ต้องสอนให้เด็กสำนึกใหม่, สยามจารย์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๗ (มิถุนายน-ตุลาคม, ๒๕๔๒) : ๑๕-๑๖.

นำสิ่งที่เป็นสาธารณะสมบัติไปเป็นของตัวเองปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่น ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะทั้งสิ้น”

จากสภาพปัญหาการขาด “จิตสำนึกสาธารณะ” ของผู้คนในสังคมไทยปัจจุบัน ได้นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง อย่างมากมาย ดังที่จะเห็นจากการข่าวสารต่างๆ ของบ้านเมืองที่ถูกนำผ่านสื่อทุกแขนงไม่เว้นแต่ละวัน การที่ผู้คนขาดจิตสำนึกขาดความรับผิดชอบ เช่น การทิ้งขยะไม่เป็นที่ การขีดเขียนพ่นสีในที่สาธารณะ การไม่ได้รับความร่วมมือจากแม่ค้าพ่อขาย การไม่เคารพกฎจราจรของผู้ขับขี่ยานพาหนะ การข้ามถนนไม่ใช่สะพานลอยหรือทางม้าลาย การแย่งกันขึ้นรถเมล์หรือรถไฟฟ้า เป็นต้น ปัญหาส่วนหนึ่งคือ การอะลุ่มอล่วย ไม่จริงจังเข้มงวดต่อการบังคับใช้กฎหมาย กติกาต่างๆ แม้การศึกษา จะถือว่าเป็นหัวใจ แต่กลไกทางสังคมเองก็มีส่วนไม่ใช่น้อย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นปัญหาสังคมระดับใหญ่หรือระดับสูงๆ จะไม่ค่อยกระทบชีวิตประจำวันของคนอย่างเราๆ มากเท่าไรที่พอจะกระทบก็คือพวกปัจจัยพื้นฐานค่าครองชีพไม่ใช่ปัญหาของสังคมโดยตรง และจากสภาพปัญหาด้านการขาดจิตสำนึกสาธารณะในด้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลสุขภาพสาธารณะสมบัติ และด้านการประกอบธุรกิจ ในสังคมไทยก็จะลดลงอันจะนำความสุขมาสู่สังคมไทยได้ในปัจจุบัน

จิตสำนึกสาธารณะเป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้จะได้รับการอบรมสั่งสอนถ้าจิตใจตนเองไม่ยอมรับ การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ

ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะทำชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น

ทุกขย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโค ที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น^๔

แต่จิตสำนึกสาธารณะ จะเกิดขึ้นแก่บุคคลที่พร้อมเปลี่ยนแปลงและยอมรับการอบรมสั่งสอนด้านจิตใจมาแล้ว ดังพุทธภาษิตที่ว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ

ถ้าคนมีใจดี ก็จะทำดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น

สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น^๕

^๓ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ, (กรุงเทพมหานคร : วิพริทธิ์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

^๔ พุ. ธ. (ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

^๕ พุ. ธ. (ไทย) ๒๕/๒/๒๔.

เมื่อพิจารณาตามพุทธภาษิตข้างต้นจะเห็นว่าการคิด การพูด การทำของบุคคลล้วนสำเร็จมาจากจิตใจ ใจจึงเป็นใหญ่ในเบื้องต้นของจิตสำนึกสาธารณะในสังคมปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาถึงคำว่า จิตสำนึกสาธารณะ ในมิติของคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้เห็นได้ว่า คำนี้ได้สะท้อนถึงภาพที่ชัดเจนของ “ความเป็นพระพุทธศาสนา” เพราะเป็นภารกิจหลักของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นภารกิจที่จะต้องช่วยเหลือมนุษย์และสังคม ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้กับพระสาวกตอนหนึ่งว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ก็นำไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม^๖

พุทธดำรัสข้างต้นนี้ เป็นปฐมโอวาทที่ได้ตรัสกับพระอรหันต์ชุดแรก ๖๐ องค์ที่ทรงเริ่มส่งออกไปเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ตามแนวทางจิตสำนึกสาธารณะแก่ชาวโลก หลังจากที่พระอรหันต์เหล่านั้นพัฒนาตนถึงความบริบูรณ์พร้อมแล้ว ถือได้ว่าเป็นพระดำรัสอย่างเป็นทางการในการทรงรับสั่งให้พระอรหันต์ชุดดังกล่าวออกไปบำเพ็ญประโยชน์บนฐานแนวคิดเรื่องจิตสำนึกสาธารณะและสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่เป็นไปเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง

การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ มีความหมายสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยรวม จิตสำนึกสาธารณะ” เป็นความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จัก การเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจร่วมมือในการทำประโยชน์ เพื่อสังคมและส่วนรวม จิตสำนึก คือการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมพร้อมที่จะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมด้วยความเต็มใจ และเป็นการสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับบุคคลโดยทั่วไป อีกทั้งจะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองและสังคม การช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต อันจะเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เป็นการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมและประเทศชาติอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ได้ และสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุขกาย สบายใจ ตลอดจนเป็นบุคลากรที่ดี ที่เหมาะสม ของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

^๖ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ คือ การพัฒนาจิตใจของบุคคลที่ดีขึ้น เจริญขึ้น การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะทางพระพุทธศาสนานี้จึงมีความมุ่งหมายถึงการพัฒนาจิตใจของบุคคลให้ดีขึ้น เจริญขึ้นทั้งร่างกายและจิตใจ ด้วยการนำเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่เป็น ๓ ระดับ คือ ระดับเบื้องต้น ส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการพัฒนาเป็น กัลยาณชน ระดับท่ามกลาง ส่งผลให้ผู้ได้รับการพัฒนาเป็น กัลยาณบุรุษ คือ บุรุษผู้มีคุณธรรมสูง และระดับที่สุด ส่งผลให้ผู้ได้รับการพัฒนาเป็น อริยบุคคล แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า การพัฒนาจิตเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการที่จะบรรลุถึงการพัฒนาด้านจิตใจ จนถึงเป็นผู้ประเสริฐสูงสุดคือปัญญานั่นเอง เนื่องจากจิตใจของมนุษย์สามารถพัฒนาจิตสำนึกศักยภาพได้ และมีบทบาทในการสร้างสรรค์ผลักดันให้บุคคลและสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้

ดังนั้น การบูรณาการแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธต้องอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ (๑) สังคัตถ ๔^๗ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจของมนุษย์ ได้แก่ ทาน การให้ ปิยวาจา พุจฉาไพเราะอ่อนหวาน อตถจริยา ประพฤติตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น (๒) พรหมวิหาร ๔^๘ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ได้แก่ เมตตา ความรักใคร่ กรุณา ความสงสาร มุทิตา ความพลอยยินดี อุเบกขา ความวางเฉย (๓) อิทธิบาท ๔^๙ ธรรมคุณเครื่องให้สำเร็จประโยชน์ ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่ วิมังสา หมั่นตรองพิจารณา (๔) ขรവാสนธรรม ๔^{๑๐} ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ได้แก่ สัจจะ ความจริงใจ ทมะ การฝึกฝน การข่มใจ ขันติ ความอดทน จาคะ ความเสียสละ เป็นต้น อันเป็นหัวใจสำคัญของบุคคลกรที่ทำงานที่มีจิตแห่งคุณธรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายของความถูกต้องดีงามและความเอื้ออาทรแก่เพื่อนมนุษย์ในจิตสำนึกสาธารณะเพื่อส่วนรวมโดยทั่วไปในการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ในด้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลรักษาศาสนสมบัติ และด้านการประกอบธุรกิจ

ในทัศนะของพระพุทธศาสนานี้ จิตสำนึกสาธารณะเพื่อส่วนรวมคือมีจิตที่ประกอบด้วยความเอื้อเพื่อเกื้อกูลหรือความคิดที่มุ่งที่จะทำแต่ประโยชน์เกื้อกูลทั้งตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสาธารณะทั่วไป โดยมีจิตเมตตา กรุณา มีความเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น การช่วยเหลือสังคม รู้จักปฏิบัติตนช่วยเหลือสาธารณะประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอันเป็นพื้นฐานผู้ที่

^๗ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^๘ อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๒/๒๕๒., อภิธ. (ไทย) ๓๔/๑๕๐/๗๕., ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๙๔/๒๒๕.

^๙ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๗/๒๑๘.

^{๑๐} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๔., บ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๘๓/๕๔๓.

ปลูกจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เจริญงอกงามในจิตใจได้มากเพียงใด ย่อมสามารถแก้วิกฤติปัญหาความเห็นแก่ตัวทำให้เป็นคนเสียสละอุทิศตนทุ่มเททำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้มากเพียงนั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้ศึกษาความหมาย ความสำคัญ แนวคิด ทฤษฎี แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธ เพื่อบูรณาการแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะด้วยแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธ ในด้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลรักษาศาสนสมบัติ และด้านการประกอบธุรกิจ เพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของบุคคลในสังคมไทย ตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา แล้วนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญของสังคมและประเทศชาติตลอดไป

๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธ

๑.๒.๓ เพื่อบูรณาการแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะด้วยแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพปัญหาการขาดจิตสำนึกสาธารณะมีอะไรบ้าง

๑.๓.๒ หลักธรรมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธมีอะไรบ้าง

๑.๓.๓ การบูรณาการแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาทั้งเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๑.๔.๑ ขอบเขตของเนื้อหา ศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะที่ทำกันอยู่ตามทฤษฎีต่างๆ

๑.๔.๒ แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธที่มีการเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกเข้าไปในการทำการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อให้เกิดผลดีขึ้นกว่าเพียงแต่การใช้ทฤษฎีทั่วไปทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเท่านั้น

๑.๔.๓ ทำการพัฒนาการแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะตามทฤษฎีทั่วไปด้วย
แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธที่มีการเสนอหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา
สอดแทรกเข้าไป

๑.๔.๔ ขอบเขตเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลีและ ภาษาไทย
คัมภีร์อรรถกถา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำราวิชาการ บทความต่างๆ

๑.๔.๕ ขอบเขตประชากร ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ
โดยการสัมภาษณ์ออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ (๑) กลุ่มนักวิชาการด้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์
จำนวน ๒ รูป (๒) กลุ่มนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน ๓ คน (๓) กลุ่มนักวิชาการด้านการ
ดูแลรักษาสมบัติสาธารณะ จำนวน ๓ คน (๔) กลุ่มนักวิชาการด้านการประกอบธุรกิจ จำนวน ๓
คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ สภาพปัญหาการขาดจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกสาธารณะทาง
สังคมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งไม่ดีไม่เป็นที่พึงปรารถนาของคนโดยส่วนรวมมากขึ้น
ซึ่งปัญหาการขาดจิตสำนึกสาธารณะในสังคมไทย (๑) ด้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ (๒) ด้านการ
ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม (๓) ด้านการดูแลรักษาสมบัติสาธารณะ (๔) ด้านการประกอบธุรกิจ ซึ่ง
จิตสำนึกสาธารณะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของมนุษย์ ซึ่งต้องม
ีการบูรณาการทั้งด้านทักษะความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในตัวด้วยคือ
จิตสำนึกสาธารณะของคนที่ยึดความเสียสละ ความร่วมมือร่วมใจในการทำประโยชน์เพื่อ
ส่วนรวม จะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการ
ดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมเพื่อรักษาประโยชน์
ส่วนรวม

๑.๕.๒ แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกสาธารณะที่นำหลัก
พุทธศาสนานำมาบูรณาการเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านจิตสำนึกสาธารณะ ๔ ด้านคือด้านการ
ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ด้านการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลรักษาสมบัติสาธารณะ ด้านการ
ประกอบธุรกิจ

๑.๕.๓ การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ หมายถึง การพัฒนาจิตให้
เจริญขึ้นตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ที่มีจิตที่ประกอบด้วยกุศล จิตที่ดีงาม จิตที่
ประเสริฐ คือ จิตที่โน้มไปในการทำบุญทำกุศล ชอบช่วยเหลือผู้อื่น จิตไม่เห็นแก่ตัว และจิตที่
ประกอบด้วยกุศล คือ จิตที่คิดช่วยเหลือผู้อื่นเหมือนกัน แต่ทำไปเพราะต้องการสิ่งตอบแทน หวัง

ผลประโยชน์ที่ตนกระทำ หรือหวังชื่อเสียงเกียรติยศ ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เต็มใจนัก และจิตสำนึกสาธารณะที่สามารถนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในด้าน การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ด้านการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลสุขภาพสมบัติสาธารณะ ด้าน การประกอบธุรกิจ

๑.๕.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ คือ แนวความคิดจิตสำนึก สาธารณะในปัจจุบันเป็นแนวความคิดที่มีพื้นฐานความคิดอยู่ที่สภาพความเป็นอยู่ เป็นตัวกำหนด ความรู้สึกนึกคิด ทศนคติและความเชื่อที่มนุษย์ยึดถือ ๑) แนวความคิดสังคมเพื่อบุคคล และ ๒) แนวความคิดบุคคลเพื่อสังคม และทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ คือ ทฤษฎีประชาสังคมที่มีความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการช่วยเหลือสังคมโดยไม่ต้องการกำไร เพื่อพัฒนาสังคมให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมให้ความสำคัญต่อความสามัคคีของสังคมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

๑.๕.๕ รูปแบบ หมายถึง แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ ใน ๑) ด้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ๒) ด้านสิ่งแวดล้อม ๓) ด้านการรักษาสาธารณสุขสมบัติ ๔) ด้านการประกอบธุรกิจ เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและบูรณาการให้เหมาะสมในสังคมไทยปัจจุบัน

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(ก) เอกสารหนังสือ

๑.๖.๑ นวรินทร์ ตาก้อนทอง ได้ให้ความหมายว่า จิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรักใคร่ปรองดองต่อส่วนรวม พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับผิดชอบต่อ สาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ ให้หันมามองถึงประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้ง

ร่วมมือกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้มีความสุขและความพยายามในการปลูกฝังจิตสำนึก
สาธารณะให้เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน^{๑๑}

๑.๖.๒ วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม ได้กล่าวไว้ในจิตวิทยาพุทธศาสนาว่า
คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดรวมศูนย์ที่กระบวนการจิตของคนพระพุทธเจ้าทรงใช้ระเบียบ
วิธีการพินิจภายในจิตของพระองค์ และสังเกตพฤติกรรมของคนอื่นแล้วเอาข้อเท็จจริงมาประกอบ
เป็นพุทธจิตวิทยา ซึ่งมีลักษณะเป็นจิตวิทยาที่ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยแม้เวลาจะล่วงเลยมาถึง ๒๕๐๐ ปี
เศษมาแล้วก็ตาม พุทธศาสนาเริ่มด้วยการวินิจฉัยว่าคนเป็นอินทรีย์พลวัตรที่ดิ้นรนโลดแล่นไปเพื่อ
หาวัตถุและเหตุการณ์มาสนองตัณหาและความอยากต่างๆ และมีความอยากนี้เองที่ผลักดันให้คน
ปรุงแต่งพฤติกรรมนานาชนิด พุทธศาสนาสอนให้คนรู้วิธีต่างๆ ที่จะปรับปรุงตัณหาให้พอเหมาะ
พอดีกับเงื่อนไขและสภาวะแห่งสิ่งแวดล้อม และไม่เน้นให้คนเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะแก่
ตัณหา เพราะตัณหาของคนนั้นยากที่จะจำกัดขอบเขตได้จิตวิทยาก็เช่นกันคือ พยายามหาแนวทางที่
จะให้คน ปรับปรุงพฤติกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม มากกว่าที่จะให้เปลี่ยนแปลง
สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของคนในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นมีปรากฏทางจิตวิทยา
๒ อย่าง ที่ควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งเร้า นั่นคืออารมณ์ และเขาว่าปัญญา การกระทำทั้ง
ทางกาย และวาจา จึงสำเร็จมาจากจิตเป็นใหญ่ในการบงการ การกระทำทุกรูปแบบจึงประทับสั่ง
สมไว้ในการรับรู้ของจิต เรียกว่า การสั่งสม ด้วยเหตุนี้ทางพุทธศาสนาจึงเน้นในเรื่องกุศลกรรมและ
อกุศลกรรม อันมีผลสืบเนื่องต่อวิถีชีวิต ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งมีผลส่งถึงกันอย่าง
หลีกเลี่ยงไม่ได้^{๑๒}

๑.๖.๓ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวไว้ในสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ว่า ศีล
เป็นบรรทัดฐานทางสังคมอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย และวาจา ให้ตั้งอยู่
ในความดีงาม และการรักษาสังคมให้เป็นปกติ โดยกาปฏิบัติตามระเบียบวินัยของสังคม สังคมจะ
มีความมั่นคง และเจริญก้าวหน้าไปได้ก็โดยอาศัยศีลเป็นบรรทัดฐานแรก การพัฒนาพฤติกรรม
ทางสังคมของบุคคลให้ดีขึ้นจะก่อให้เกิดเสริมให้บุคคลปฏิบัติตามศีล ศีลในระดับบุคคลเป็นการ
ฝึกอบรมบุคคลเกี่ยวกับความประพฤติที่ดี ความมีระเบียบ วินัย ความสุจริตกายวาจา และอาชีพะ
ซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งความสุขในทางแห่งจิตใจ ศีลในระดับสังคมมี ๓ ระดับ คือ (๑) ระดับลบ
คือ การไม่เบียดเบียนกัน ได้แก่ การไม่ทำร้ายให้คนอื่นให้ได้รับความเดือดร้อนและความเจ็บปวด

^{๑๑} นวรินทร์ ตาก้อนทอง, คุณลักษณะอันพึงประสงค์ : จิตสาธารณะ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

Pbm- Suthep. Blogspot-com/ 2011/07/public-mind.html (๔ มีนาคม ๒๕๕๑).

^{๑๒} วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, จิตวิทยาพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นครปฐม : โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, ๒๕๔๔), หน้า ๖๒.

(๒) ระดับบวก คือ การช่วยเหลือรับใช้บริการประโยชน์แก่สังคม (๓) ระดับคุณภาพ คือ ระดับที่แทรกอยู่ตรงกลางระหว่างสองระดับแรก เป็นระดับแห่งระเบียบวินัย เป็นระดับแห่งการพัฒนาความประพฤติที่ดีงาม ระดับการสร้างความสุขจิต กาย วาจา การสร้างสัมพันธไมตรีที่ดีทางสังคม การไม่เบียดเบียนประทุษร้ายคนอื่น และการฝึกรอบรตนในสัมมาชีพ พุทธศาสนาพิจารณาว่าสังคมจะมีความมั่นคง แลเจริญก้าวหน้าไปได้ก็โดยอาศัยศีลเป็นบรรทัดฐานแรก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลให้ดีขึ้น ข้อนี้นี้จะทำได้โดยการส่งเสริมบุคคลปฏิบัติตามศีล กล่าวคือ ส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบวินัย มีความประพฤติทางกาย แลวาจาที่ดีงาม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น^{๓๓}

๑.๖.๔ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตสาธารณะไว้ในหนังสือสอนเด็กให้มีจิตสาธารณะว่า การสร้างคนให้มีจิตสาธารณะมีความสำคัญต่อบุคคล องค์กร สังคม และประเทศชาติอย่างมาก ถ้าเราสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธารณะด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆจะลดลง การเห็นประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง และพัฒนาทันอารยประเทศ รวมทั้งไม่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประเทศ ซึ่งอาจนำมาซึ่งการล่มสลายของชาติต่างๆในโลกนี้ได้^{๓๔}

๑.๖.๕ ชาย โพธิธิตา และคณะ ได้ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครผลการศึกษาพบว่าในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะสมบัติเป็นสองระดับ ระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบ “Passive” คือ แบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมาแต่เพียงแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณะสมบัติก็พออีกระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบ “Active” คือบุคคลลงมือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันแสดงว่าเรามีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ไม่ว่าจะใช้หรือไม่ใช้ก็ตาม ใน

^{๓๓} จานงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑-๖๔.

^{๓๔} ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ, (กรุงเทพมหานคร: วิพรีนธ์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

ด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกสาธารณะ คนในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ใช้สาธารณะสมบัติด้วยความรับผิดชอบน้อยหรือแทบไม่รับผิดชอบเลย^{๑๕}

๑.๖.๖ **หุทัย อาจปรี** ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ ๑,๒,๓,๔ สถาบันการศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ภูมิสำเนาในกรุงเทพมหานคร และรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มเก็บตัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๑๖}

๑.๖.๗ **โกศล มีความดี** ได้ศึกษาวิจัยปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ เพื่อศึกษาแลเปรียบเทียบจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจที่มีปัจจัยทางจิตสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีผลต่อจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจและผู้ศึกษาปัจจัยด้านจิตสังคมสามารถทำนายจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ข้าราชการตำรวจผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพิจารณาบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร จำนวน ๑๘๗ นาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามลักษณะชีวิตสังคมและแบบวัดจิตสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า (๑) ข้าราชการตำรวจมีปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ อายุ รายได้ เหลือต่อเดือนแตกต่างกันมีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน (๒) ข้าราชการตำรวจที่มีจิตลักษณะแตกต่างกันมีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยข้าราชการตำรวจที่มีจิตสาธารณะที่ดี มีการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองสูง มีจิตสาธารณะสูง (๓) ข้าราชการตำรวจที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมแตกต่างกันมีจิตสาธารณะ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ โดยข้าราชการที่มีการรับรู้วัฒนธรรมองค์กรสูง มีการรับการสนับสนุนทางสังคม

^{๑๕} ชาย โพธิ์ตา และคณะ, “การศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของคนไทยต่อสาธารณะสมบัติ : กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร”, *งานวิจัย*, (นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๖} หุทัย อาจปรี, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล”, *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๑๐๓-๑๐๔).

จากครอบครัวสูง มีการรับรู้การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาสูง มีการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงานสูง มีการรับรู้การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาสูง มีการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงานสูง มีการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากประชาชนสูง มีการได้รับแบบอย่างจากผู้บังคับบัญชาสูง มีจิตสาธารณะสูง (๔) ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสังคม ที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ (๕) ปัจจัยทางจิตสังคมที่เป็นตัวทำนายจิตลักษณะของข้าราชการตำรวจ พบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองและการสนับสนุนจากประชาชนร่วมกันทำนายการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจได้^{๑๓}

๑.๖.๘ **ธรรมเนียมิกา แจ่มสว่าง** สรุปความได้ว่า ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบกับเพศของนักเรียนที่มีต่อจิตสาธารณะ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา จำนวน ๖๘ คน โดยสุ่มเลือกห้องด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ ๑ ห้องละ เป็นเพศชาย ๑๗ คน เพศหญิง ๑๗ คน ใช้การทดลอง ๑๒ ครั้ง ครั้งละ ๕๐ นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ จำนวน ๑๒ เรื่องกับกลุ่มทดสอบ แบบแผนการวิจัยเป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบแฟกทอเรียล ๒ องค์ประกอบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบสองทาง ผลการวิจัยพบว่า (๑) นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (๒) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบกับเพศที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๑๔}

^{๑๓} โกศล มีความดี, “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕-๖๖.

^{๑๔} ธรรมเนียมิกา แจ่มสว่าง, “ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๔๘.

๑.๖.๕ มุกิตา หวังคิด กล่าวไว้ว่า การฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยการนำเสนอผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ เพื่อศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยการฝึกทักษะการแก้ปัญหาและเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการฝึกทักษะการแก้ปัญหากับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ โรงเรียนสาธิต แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา จำนวน ๓๓ คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น แบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ ๓๖ คน แบ่งเป็นระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ๑๒ คน ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง ๑๒ คน ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ๑๒ คน ใช้เวลาการทดลอง ๑๒ คาบ คาบละ ๕๐ นาที โดยใช้เครื่องมือคือ แผนดำเนินการฝึกทักษะการแก้ปัญหาและแบบวัดจิตสาธารณะ โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ ๓ x ๒ เป็นแบบที่มีการฝึกการแก้ปัญหาโดยการนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์กับการไม่ฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยการนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ และตัวแปรระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบสองทาง ผลการวิจัยพบว่า (๑) นักเรียนที่ได้รับการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยการนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์มีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (๒) นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (๓) ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๙๙}

๑.๖.๑๐ พิริยา นิลมาตร ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนช่วงชั้นปีที่ ๔ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๕ จำนวน ๓๘๐ ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้มี ๒ ฉบับ ประกอบด้วยแบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ ๑ ฉบับ และแบบวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสำนึกสาธารณะ ๑ ฉบับ ผลการศึกษพบว่า (๑) คุณธรรมด้านความมีวินัยความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมกาสอนของครู การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ (๒) คุณธรรมด้านมีวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความ

^{๙๙} มุกิตา หวังคิด, “การฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยการนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๖”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า ๕๕.

กตัญญูทวาทิ ความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมการสอนของครู การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย สามารถพยากรณ์การมีจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๒๐}

๑.๖.๑๑ พาดอน-โจฮันน์เสน (Padon- Johnansen) ได้วิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้บทละครเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ศึกษาบทละครโดยมุ่งประเด็นการศึกษาไปว่ารูปแบบต่างๆของละครช่วยพัฒนาความคิด ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมหรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ๓๐ คน จากอาสาสมัคร ๔๗ คน เป็นชาย ๑๘ หญิง ๑๒ โดยใช้การสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์จากการศึกษาพบว่า การใช้ละครรูปแบบต่างๆสามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนในลักษณะของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมได้จริง^{๒๑}

๑.๖.๑๒ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้ให้ความหมาย จิตสาธารณะว่า การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ^{๒๒}

๑.๖.๑๓ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้นิยามว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน นอกจากนี้ ยังได้กำหนด ตัวชี้วัดคุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

^{๒๐} พริยา นิลมาต, “ปัจจัยที่ส่งผลจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐-๓๑.

^{๒๑} Pardun- Johnansen, Kirsten C. **Social Issue Drama and Its Impact on the Social Consciousness of Preadolescent School Children**, (Dissertation : Abstracts International, 65 (๔) 2004), P. 1184.

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ป.),

ประกอบด้วย ลักษณะคือ เป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนและ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม^{๒๓}

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่รวบรวมมาทั้งหมดนี้ ล้วนมีความสำคัญเกี่ยวกับการมีจิตสำนึกสาธารณะ คือ ความมีจิตคิดสงเคราะห์อนุเคราะห์บุคคลรอบข้าง รวมถึงการมีคุณธรรมและจริยธรรมตลอดถึงความประพฤติที่ดีงามของบุคคล และสังคมประเทศชาติโดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ เพื่อความมีจิตสำนึกสาธารณะของสังคม ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นมุมมองและแนวทางในการทำวิจัยว่า หลักของพระพุทธศาสนานั้น สอนเน้นย้ำให้บุคคลพัฒนาตนเองให้บริสุทธิ์สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้บุคคลมีความเมตตา กรุณา มีจิตสำนึกสาธารณะ คุณได้รับผดชอบสังคมให้มีความเรียบร้อย มีความสงบสุข ผู้วิจัยเห็นว่าเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดนี้ เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ เป็นอย่างยิ่ง

๑.๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Doqualitative Research) โดยค้นคว้าจากเอกสาร และสัมภาษณ์ มีขั้นตอน ศึกษา ดังนี้

๑.๑.๑ ศึกษา ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และหนังสือต่างๆ

๑.๑.๒ วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ จากเอกสารตำรา งานวิจัย และหนังสือต่างๆ และสัมภาษณ์

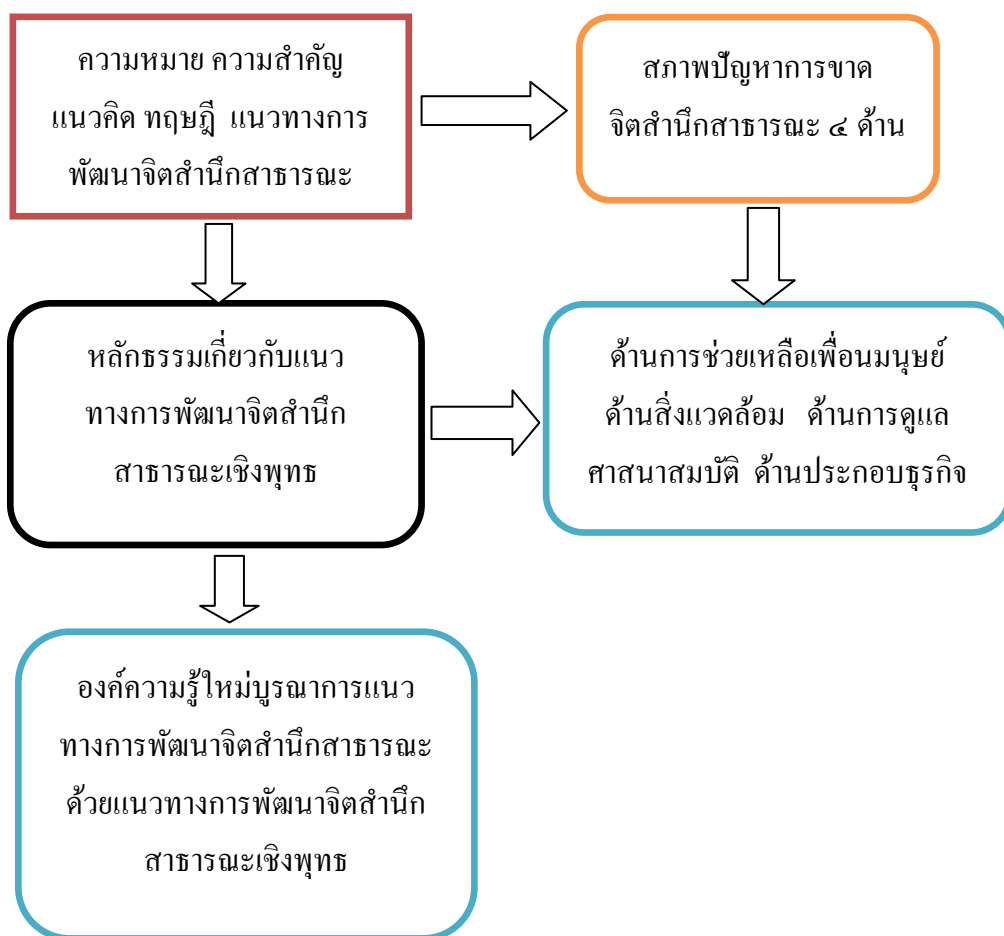
๑.๑.๓ สรุปผลการวิจัย สังเคราะห์ องค์ความรู้ใหม่ และข้อเสนอแนะ

^{๒๓} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาขึ้นพื้นฐานแห่งชาติ ๒๕๕๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : Pbm- Suthep.

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ๘.๑ ได้ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด ทฤษฎี แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ
๑. ๘.๒ ได้ลักษณะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธ
๑. ๘.๓ ได้บูรณาการแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะด้วยแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธ

